

1993

KONGRESSZUS UTÁN

Nézem az RMDSZ brassói kongresszusáról szóló cikkeket a román sajtóban, hallgatom Ion Cristoiu tévébeli elmélkedését, és közben elképzelem: ha majd az utókor történésze ezek alapján akarja megírni a kilencvenes évek elejének politikatörténetét, nem is fogja sejteni, mekkora félreértés áldozata. A román sajtónak ugyanis egybehangzóan az a véleménye, hogy Brassóban a mérsékeltek valami elkeseredett, késhegyre menő küzdelem után ugyan, de végül is teljes győzelmet arattak a radikálisok fölött.

Számomra, aki jelen voltam, ez az állítás először is meghökkentő. Azt hiszem, vagyok elég finnyás a politikai küzdelem eszközeit illetően ahhoz, hogy észrevettem legyen, ha valami nagy, vérre menő csata dúlt volna körülöttem. Gondolom, aki ott volt, egyetért velem abban, hogy e kongresszus egyik nagy eredménye éppen az volt, hogy józan mértéktartással oldotta meg az egymástól természetesen különböző, de a közös célt illetően lényegében megegyező vélemények és nézetek összehangolásának csöppet sem könnyű feladatát. Honnan veszik hát a román kommentátorok ezt a képtelenséget? Akik ott sem voltak, de távolról mindent jobban tudnak, azokat még csak megértem. De voltak ott elegenden, akik a helyszínről tudósítottak!

Azt hiszem, ennek több magyarázata is van. Az egyik közönséges emberi gyarlóságnak tudható be: jó példájával állunk szemben annak, hogy egy eseményben mindenki azt látja meg, ami megfelel előzetes elképzeléseinek. A román újságírók – nyilván a kongresszust megelőző baljós előjelekből kiindulva – azzal jöttek oda, hogy itt most ádáz küzdelem lesz a mérsékeltek és radikálisok közt, erre figyeltek hát, és úgy látszik, egyebet nem is láttak, csak azt, amit csekély előzetes értesülésük szerint, ha nagyon akarta az ember, így (is) lehetett értelmezni. (Vagyis magyarázat: ugyanolyan felületesen tudósítottak, mint bármilyen más párt hasonló összejöveteléről.) Mivel teljesen beléjük sulykolódott az a leegyszerűsítő sablon, hogy az RMDSZ-ben mindenki vagy mérsékelt, vagy radikális, és ezek már-már halálos ellenségei egymásnak, egyszerűen nem vették észre, hogy *Brassóban az úgynevezett „mérsékelt–radikális ellentét” nem volt tét.* Mondhatni szó sem esett róla. Mással voltunk elfoglalva. Hogy itt-ott látni lehetett kisebb csoportokat, amint félrevonulva egyeztetni próbálták nézeteiket, az, gondolom, természetes dolog egy ilyen kongresszuson. Lehet, hogy aki nem értette, miről van szó, ebben mindjárt lázas lobbizást, sőt összeesküvést látott, és azon nyomban bele is illesztette a kényelmes sémába. Az is igaz, hogy hellyel-közzel bizonyos, inkább személyes, mint politikai ellentétek is felszínre kerültek, ezek az apró incidensek azonban lényegében nem zavarták meg a kongresszus normális lefolyását.

Lehet azonban ennek a félretájékoztatásnak egy politikai magyarázata is. Emlékszünk rá, hogy egyes román pártok és lapjaik hogyan kongatták a vészharangot a kongresszus előtti

időszakban arról a nagy veszedelemről, amely szerintük az RMDSZ részéről fenyegeti a román nép békéjét és nyugalma. Sajnos sikerült is nekik eléggé megzavarni a tájékozatlan románok fejét: január közepén sokan megszeppenve pislogtak Brassó felé, egyesek már azt nézték, nem kell-e még menekülni – vagy valami hathatós „politikai eszközökkel” felszerelkezni.

S akkor jött Brassó – és nem történt semmi. Senki sem akarta Erdélyt Magyarországhoz csatolni, nem kiáltottuk ki Kismagyarországot Románia kellős közepén, senki sem szidta a románokat, sőt még a Vatrát vagy az RNEP-et sem, egyszerűen semmi olyasmi nem hangzott el, amit diadalmasan idézni lehetett volna. Hogyan lehet ezzel elszámolni a román olvasónak? Mondjuk meg neki, hogy tévedtünk a nagy vészharangkongatással? De hát akkor mit fog rólunk hinni ezentúl? Így születik meg a nagyszerű magyarázat: vigyázat, jóemberek, a veszély nagyon is valóságos, az RMDSZ-ben még mindig nagy szavuk van azoknak a megátalkodott radikálisoknak, íme hogy csak alig-alig sikerült őket legyőzniük a józanabbul gondolkodó udemeristáknak, akik ha nem sokkal is, de valamivel tán mégiscsak jobbak, mint az ördög. Most tehát megnyugodhatunk, hogy a nagy veszélyt, amitől tartani lehetett, ideig-óráig elkerültük, de csak hajszálon múltott, úgyhogy jó lesz vigyázni.

A szegény magyar ember pedig, aki nem volt ott Brassóban, nem is érti egészen ezt a ravaszságot, bizalmatlanul vakargatja a fejét, látván a román sajtó nagy meglepedettségét, és azon töpreng, hogy mi a nagy francot csinálhattak ezek ott Brassóban, ha az irántunk egyébként nem sok elismeréssel viseltető román sajtó ennyire boldog tőle. Vajon jó az nekünk? Vajon nem tett-e az RMDSZ elfogadhatatlan engedményeket? Visszaléptünk volna? Feladtuk volna korábbi céljainkat?

Szeretném megnyugtatni az aggódókat, hogy nem léptünk vissza. Sőt úgy érzem, nagyot léptünk előre. Mert Brassóban megszületett végre az egység. Nem szavakban – ez a szó, hogy „egység”, talán háromszor-négyszer ha elhangzott az egész kongresszuson. (Az, hogy „mérésékelt” vagy „radikális”, talán még ennyiszor sem. Figyeltem.) Nem szavakban született meg az egység, hanem hozzáállásban. Jó volt látni az arra való őszinte igyekezetet, hogy a vitás kérdések ezúttal ne aszerint dőljenek el, hogy ki tudja a másikat legyőzni, hanem úgy, hogy olyan megoldásokat próbáljunk közösen találni, amelyek ha nem elégítenek is ki talán teljesen mindenkit, de mindnyájunk számára elfogadhatóak legyenek. A kongresszust az együttműködésre és a problémamegoldásra való tudatos törekvés jellemezte, én legalábbis így éreztem. (És remélem, nemcsak azért, amit az imént mondtam, hogy tudniillik az ember hajlamos azt látni egy eseményben, amit szeretne.) Ezért is volt, hogy a kongresszus jó hangulatban, bizakodó légkörben ért véget, ami meghatározó jelentőségű lehet az RMDSZ jövőbeli munkájára nézve.

Sok döntést hoztunk a kongresszuson, ezek között biztosan voltak nagyon jók, és biztosan voltak rosszak is. Minden döntést emberek hoznak, s az ember még akkor is tévedhet, ha sok van belőle együtt. Hogy melyik döntés mit ér, az majd később fog kiderülni.

Nagy dolog azonban – és hiszem, hogy a kongresszus többi résztvevői is ezzel az érzéssel tértek haza –, hogy még ha nem értettünk is egyet sok elhangzott javaslattal, azt az egyet általában nem vontuk kétségbe, hogy a javaslattevő a maga belátása szerint jóhiszeműen, a jobbítás szándékával adta elő, mit szeretne. És azt sem, hogy aki ott volt, bármi lett légyen is a konkrét elképzelése, azért volt ott, mert nem mindegy neki, mi lesz itt velünk, magyarokkal. Ha pedig az egymás iránti bizalmat meg tudjuk őrizni, akkor nem olyan nagy tragédia az sem, ha egyik-másik döntésünk talán nem volt is a legszerencsésebb, mert a bizalom képessé teheti az RMDSZ-t a tévedések menet közben való kiigazítására.

Nem szeretném, ha valaki úgy értené mindezt, hogy a mi kongresszusunk tökéletes volt, jöhetnek immár hozzánk az angolok megtanulni, hogyan kell kongresszust tartani. Volt ott csetlés-botlás is elég, de hát így tanul az ember. Azt sem szeretném sugalmazni, hogy a kongresszusról mindenki teljesen megnyugodva, mindennel megelégedve tért haza. Nekem például máig tartó bánatom, hogy mikor a Képviselők Tanácsába küldendő 21 embert megválasztotta a kongresszus, Katona Ádám három szavazattal kevesebbet kapott, mint amennyi szükséges lett volna ahhoz, hogy közte lehessen a 21-nek. Azt mondanom sem kell, hogy sok-sok részletkérdést illetően talán senkiétől sem különbözik annyira a véleményem, mint éppen a Katona Ádámétól. De pontosan ezért tartottam volna nagyon fontosnak, hogy legyen ott, és mindenről mondhasa el a véleményét, amikor csak szükség van rá. Hiszen árnyalt, sok mindent tekintetbe vevő, jó döntéseket csak úgy lehet hozni, ha előtte minél több szempontból megvizsgáljuk a kérdést. Remélem, az RMDSZ új vezetősége megtalálja majd a módját annak, hogy ha Katona Ádám esetleg nem is, de a véleménye legyen ott a döntések előkészítésében.

És azt is remélem, hogy ha Brassóban sikerült megteremteni annak feltételeit, hogy ezentúl az RMDSZ ne saját belső bajaival legyen elsősorban elfoglalva, akkor jut majd ideje arra is, hogy a bennünket körülvevő rengeteg problémával sokkal hatékonyabban foglalkozzék, mint eddig. Ehhez azonban az is kell, hogy az emberek mindenütt álljanak mellé, és támogassák, ki mivel tudja. Azt hiszem, ez is könnyebben fog menni, ha látni fogják, hogy az RMDSZ valóban az ő gondjaikkal törődik, és nemcsak arra való, hogy kisebb-nagyobb érdekcsoportok egymás elleni áskálódásainak keretet adjon.

Romániai Magyar Szó 1993. február 17.

(Ahogy ma látom)

Amennyire vissza tudok rá emlékezni, ma is úgy látom, hogy a brassói kongresszus a helyzethez képest jól sikerült. Persze lehet, hogy nem éppen olyan jól, mint ahogy ebből a cikkből gondolni lehet, ugyanis be kell számítani, hogy mindnyájan nagyon féltünk tőle (én is), és talán az az örömöm, hogy szépen megúsztuk, egy kicsit a tárgyilagosság rovására ment.

Fentebb már elmeséltem a kongresszust előkészítő kerekasztal történetét. Afelől nem

voltak kételyeim, hogy akik a kerekasztalon részt vettek, azok már nem úgy fognak viselkedni a kongresszuson sem, mintha korábban nem lett volna semmi. Csakhogy ez összesen nem jelentett többet 15–16 embernél, a kongresszuson pedig nagyon sokan voltak, és ők nem tudhatták, hogy a kerekasztalon mi történt. Ahogy gyülekeztek, ahogy elfoglalták helyüket a teremben, egyre nőtt bennük az izgalom és a feszültség. Mivel, mint már mondtam, 1992 őszére nagyon megromlott a viszony az RMDSZ különböző táborai között, az emberek elég nagy része most azzal jött ide, hogy ha emberölés tán nem lesz is, de azon kívül itt minden elképzelhető. Kis csoportokba gyülekezve azt találgatták, humorral leplezve szorongásukat, hány RMDSZ lesz két nap múlva: egy-e, vagy kettő, ha ugyan nem három? Egyszóval nagy volt az aggodalom.

Ahogy elvegyültem a gyülekező résztvevők között a hangulatot figyelni, rögtön láttam, hogy ezzel a félelemmel okvetlenül tenni kellene valamit. Elsősorban az emberekért persze, de azért is, hogy ne jöttünk legyen ide éppen hiába, hanem lehessen normálisan dolgozni. Elővettem a programot, hogy lássam, hol van a legveszélyesebb pillanat. A kongresszus köszöntések és protokollbeszéd sorával kezdődött, itt még biztosan nem történhetett semmi baj. Hanem következtek a résztvevők felszólalásai. Világos volt, hogy ha valamelyikük nagyon agresszív hangot üt le, akkor elszabadul a pokol, és a helyzeten nem lehet segíteni, mert az úgy fog folytatódni tovább is. Ez a felszólaló pedig akár az első is lehet. Ezt kellett tehát megelőzni.

Nyomban odamentem a kongresszus elnökségéhez, és előadtam a kívánságomat: érdembeli hozzászólásra nem fogok feliratkozni, cserében viszont kérek öt percet a felszólalások előtt, hogy a kerekasztal moderátoraként elmondhassak bizonyos dolgokat. Azt mondták, jöjjek vissza egy kicsit később, mert ezt meg kell hogy vitassák. (Utólag megtudtam, hogy tényleg úgy volt: kisebb vita lett belőle, mert volt, aki nagyon ellenezte, ugyanis azt szerette volna, hogy itt most legyen egy „rendes balhé”, hogy az ő tábor a „nyírhasssa ki” végre a másikat.) Visszamentem, közölték, hogy megkaptam az öt percet.

Mikor sorra kerültem, azzal kezdtem: szeretném tájékoztatni a résztvevőket arról, hogy ezt a kongresszust már megelőzte az egyeztető kerekasztal, ahol mi nagyon sok szép tapasztalatot szereztünk. Sikerült tisztáznunk egy csomó nézeteltérést és félreértést, és nagyon eredményesen dolgoztunk. A résztvevők jelen vannak, tanúsíthatják, hogy így volt, és azt is, hogy ott mindnyájan jól éreztük magunkat. Ennek pedig az volt a titka, hogy nagyon következetesen betartottunk bizonyos szabályokat. Itt most nagyon sokan vagyunk ahhoz, hogy azokat egytől egyig érvényesíthessük, ajánlatképpen tehát csak a legfontosabbakat mondanám el. Tartsuk végig szem előtt, hogy mi azért vagyunk itt, hogy problémákat oldjunk meg együtt. Sokan nagyon messziről utaztak ide, biztosan nem tették volna, ha nem ezért jönnek. Bízunk abban, hogy akinek bizonyos részleteket illetően más elképzelése van is, mint nekünk, az is azért van itt, mert fontos neki a magyarság ügye. Ha tehát felszólalunk, a problémáról beszéljünk, ne egymásról. Persze megtörténhetik, hogy a probléma valakinek a

személyéhez kötődik. Nem vagyunk például megelégedve a munkájával. Erről pedig, ha olyan fontos, nyilván beszélni kell. De olyankor is azt mondjuk el, hogy egészen pontosan mi az, amit nem szeretünk, mik annak a következményei, mivel akadályozza az a dolgok jó előmenetelét, és ne olyasmiket mondjunk, hogy az a baj, hogy az illető radikális, liberális, mérsékelt, kommunista vagy egyéb, hiszen ennek önmagában még semmi köze a problémához. Ha ennek nincs semmi következménye, akkor kit zavar, hogy ő micsoda? Ha meg van, akkor pedig már lehet arról beszélni. Lehetőleg konkrétan beszéljünk, ne általában vagy általánosítva, és ne célzásokkal. Ne gúnyolódjunk, ne ironizáljunk. Ha valakit megbírálnak, nem bűn az, ha azt is méltányoljuk benne, ami jó, hiszen biztosan vannak neki jó tulajdonságai is. És végül: figyeljünk oda egymásra, hiszen aki beszél, azért mondja, mert számunkra van mondanivalója.

Itt most az RMDSZ-beli hagyomány szerint az következett volna, hogy akkor ezt most szavazzuk meg. De mi lesz, ha mondjuk húsz ember nem szavazza meg? Mit csinálók én aztán azokkal? Felboríthatják az egészet. Éppen ezért azt mondtam: én ugyan most kérhetném az elnökséget, hogy ezt szavaztassa meg a kongresszussal, de inkább nem teszem, mert nem szeretnék vele senkit megsérteni. Nem hiszem, hogy olyan gyalázatosan rossz állapotban lennénk, hogy a normális emberi viselkedés ilyen elemi szabályainak betartására szavazással kellene rákényszerítenünk magunkat. Én bízom benne, hogy mindenki magától is tudni fogja, mihez tartsa magát.

És ezzel leültem a helyemre. A nagy tapsból éreztem, hogy ez sok embernek nagy megkönnyebbülést jelentett. Már még mosolygó arcokat is láttam sokfelé. Most már csak azt kellett figyelmem, mi fog történni. Jön az első felszólaló, teljesen rendben. A második, harmadik szintén. Már a hatodiknál tartunk, és én még mindig nem tudom, mi a helyzet: a szabályok működnek-e, vagy amúgy is így akarta volna mondani az illető? Nézem közben az embereket, látom, hogy egyre inkább megnyugszanak. Aztán jön valaki, aki rendkívül ironikusan és meglehetősen agresszíven kezd beszélni személy szerint az RMDSZ egyik vezetője ellen. A hallgatóság majd félpercre tűri, de akkor innen is, onnan is elkezdnek bekiabálni: Hagyja abba! Nem ebben egyeztünk meg! Jöjjön le onnan! Nem akarjuk hallani! Menjen a helyére! A felszólaló kénytelen volt abbahagyni. Rögtön tudtam, hogy most már nyugodt lehetek a kongresszus felől, ez nem fog megismétlődni, hiszen a sárga lapot a terem mutatta, nem az elnökség, márpedig vox populi, vox dei. Nem is történt aztán semmi ehhez hasonló, jól lehetett dolgozni, majdnem olyan jól, ahogy a cikkben is megírtam.

Hanem később egyszer mégis történt valami, erre utaltam a cikkben, mikor az apró incidenseket emlegettem. Megjött ugyanis nagy késve Szócs Géza is, aki – mivel nem volt ott az elején, így azt sem tudhatta, hogy itt közben történt valami, vagyis hogy ez a kongresszus már nem az a kongresszus, ahová ő indult – nagy gyanútlanul elkezdte szétosztogatni Tokay György ellen írott, gyilkos iróniájú pamfletjét. (Éppen szünet volt.) Hozott belőle egy ölnyit, hogy mindenkinek jusson. Írásműnek ritkán volt még akkora hatása,

mint ennek. Azt a felháborodást látni kellett! Ugyanis ráadásul éppen azt a fázist fogta ki, mikor az emberek már nemcsak felengedtek, hanem kezdtek tényleg bízni is benne, hogy ez a kongresszus most már végig normális mederben fog haladni, és ennek már örülni is tudtak. Így aztán ezért már nem is sárga lap járt, hanem piros: hiába próbálták aztán támogatói különböző funkciókba jelölni a szerzőt, ő már a jelölést sem vállalta, alighanem mert jó érzéssel és szerintem korántsem alaptalanul úgy látta, hogy a szükséges szavazatszám ezen a kongresszuson már úgysem jöhet össze.

Aztán vége lett a kongresszusnak, viszonylag jó, bizakodó hangulatban. Sok esélyt láttam rá, hogy valami jó dolog induljon el végre az RMDSZ-ben. Mikor azonban hazaértem, döbbenet láttam, miket írnak a román lapok, mit mondanak a román kommentátorok a tévében, és arra gondoltam, ezt helyére kell tennem valahogy nyilvánosan, még mielőtt a magukat radikálisnak vélők úgy kezdenék érezni csakugyan, hogy őket Brassóban legyőzték (holott ilyesmiről szó sem volt), mert az tönkretehet mindent abból a még nagyon is sérülékeny egységből, ami Brassóban kialakult. Ezért is írtam ezt a cikket, úgy időzítve, hogy még a gyergyószentmiklósi első SZKT-ülés előtt megjelenjen. (Elkövettem viszont egy hibát: a Romániai Magyar Szónak adtam, ugyanis csak később tudtam meg, hogy éppen ún. radikálisaink közül, akiknek elsősorban szólt volna, ezt a lapot sokan elvből nem olvassák.)

Katona Ádám kimaradását azonban nem azért sajnáltam benne annyira, hogy az ún. radikálisok jóindulatát megszerezsem, hanem mert csakugyan az volt a véleményem, hogy nélküle nem lesz teljes az SZKT.